

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Automatická obranná zařízení

Studentská vědecká odborná činnost 2010/2011

Kategorie: magisterské studium

Praha 14. Dubna 2011

Autor: Veronika Špornová

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do čtvrtého ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracovala samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla dříve publikována, nebyla vcelku ani částečně obhájena jako práce diplomová či bakalářská a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

V Praze dne 14.5.2011

.....

Veronika Špornová

Obsah

Obsah.....	3
1. Úvod	4
2. Automatická obranná zařízení a jejich definice.....	5
2.3 Nejčastější otázky spojené s automatickými obrannými zařízeními	5
3. Nutná obrana.....	7
3.2 Podmínky nutné obrany	8
4. Exces extenzivní.....	9
4.1 Exces extenzivní v případě použití automatických obranných zařízení	9
5. Exces intenzivní	12
5.2 Exces intenzivní v případě automatických obranných zařízení	14
6. Několik případů použití automatických obranných zařízení	16
7. Resumé	19
8. Seznam použité literatury	20
8.1. Bibliografie:	20
8.2 Judikatura	20

1. Úvod

Cílem této práce je shrnout problematiku automatických obranných zařízení a jejich používání. Jelikož je toto téma velice úzce svázáno s problémy nutné obrany, bylo nezbytné zabývat se i jí. Jakkoliv jsem se snažila vystihnout podstatu nutné obrany, nebylo ambicí této práce podat zde její ucelený výklad. Text byl čerpán z učebnic, komentářů a převážně judikatury, která je zde, dle mého názoru, naprosto stěžejní. Dohledaná a použitá judikatura se týká převážně nutné obrany, pouze jeden judikovaný případ samotných automatických obranných zařízení, neboť více jich zatím nebylo. Nutno podotknout, že možností interpretace i argumentace je více a autoři článků i učebnic se často v názorech rozcházejí. Soudy se snaží dikci zákona vyložit a upřesnit, nezřídka se ovšem také úplně neshodují.

Práce je strukturována do osmi samostatných kapitol, první se věnuje charakteristice automatických obranných zařízení, snaží se je definovat. Druhá kapitola shrnuje nejčastěji kladené otázky při používání těchto systémů, třetí kapitola se pak týká podmínek nutné obrany. Další dvě jsou věnovány jednotlivým excesům z nutné obrany: extenzivnímu a intenzivnímu. Jejich podkapitoly pak aplikují tyto poznatky na automatická obranná zařízení. V následující, šesté, je uvedeno několik konkrétních příkladů použití těchto systémů a jejich spojitost s nutnou obranou. Poté následuje krátké resumé. V závěru se nachází výčet použité literatury.

2. Automatická obranná zařízení a jejich definice

V první řadě je třeba podotknout, že legální definice automatických obranných zařízení (nebo také systémů, oba termíny jsou používány a jsou totožné), neexistuje, stejně jako v zákoně není zmínka o jejich zákazu či povolení. V tomto případě je nutné obrátit se na výklady soudu a hledat v judikatuře. Soud se vyjádřil, že automatická obranná zařízení jsou předem a preventivně instalovaná zařízení, jejichž účelem je odrazit budoucí útok na určitém místě bez součinnosti člověka – obránce. V učebnici trestního práva lze pak dohledat další výklad: automatická obranná zařízení jsou za účelem ochrany života, zdraví, majetku a dalších zájmů instalována do různých objektů zařízení, kterými může být vetřelec omezen na svobodě, postřelen, zřítit se do propadliště, uzavřen v místnosti, poraněn, případně usmrcen. Soud ve stanovisku trestního kolegia Tpjn 303/2008 uvádí další příklady: nástražné systémy, samostříly, zapojení elektrického proudu do mříží či kovového oplocení nemovitosti. Pod pojem automatická obranná zařízení počítáme taktéž psy (ti jsou samozřejmě případem nejčastějším). Celkově lze o automatických obranných systémech říci, že splňují-li podmínky nutné obrany, pak trestní odpovědnost majitele tohoto zařízení není. Proto je při řešení otázek spojených s automatickými obrannými systémy tolik důležité zabývat se všemi podmínkami nutné obrany.

2.3 Nejčastější otázky spojené s automatickými obrannými zařízeními

O přípustnosti automatických obranných zařízení zákon mlčí. Nikde je doslova nepovoluje, ani nezakazuje. A jelikož platí všeobecně známé pravidlo, že co není zakázáno, je dovoleno, nelze instalaci těchto systémů a priori vyloučit. Jejich použití však souvisí s okolnostmi

vylučující protiprávnost - nutnou obranou. Zcela speciálním problémem zde pak bude přípustnost preventivní nutné obrany, (a s ním související exces extenzivní) neb zařízení je instalováno dávno před útokem (čímž by zdánlivě porušovalo podmínku bezprostřednosti útoku). Další kontroverzí přípustnosti jejich použití je pak abstraktní ohrožení nezúčastněných osob. Jak zajistit, aby takovéto zařízení zakročilo opravdu jen proti útočníkovi? (zejména u takových, která se spouští bez přítomnosti majitele). Objekt nemusí být nutně ohrožen, může jít zejména o malé dítě, které z neznalosti nebo nedostatku zkušenosti vkročí kam by nemělo, nebo třeba zoufalý pocestný hledající úkryt před deštěm a prochladnutím v případě chat, nebo také jen hasič plnící svou povinnost. Někdo může argumentovat nejjednodušeji: „Je to můj pozemek, moje vlastnictví a nikdo tam nemá co dělat“, a tím obhájit jakoukoliv obranu.

Tomuto názoru však může odporovat výklad Listiny základních práv a svobod nebo Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, které život a zdraví pojmají jako určitou mimořádnou, nenahraditelnou hodnotu, který tímto nabourává tolik nutnou přiměřenost použití násilí při obraně majetkových hodnot. A naskytá se tak, spíše filozofická či teoreticko-právní otázka, zda je vůbec správné a přípustné při obraně „pouhých“ majetkových hodnot ohrozit něčí život nebo zdraví a zda je vůbec relevantní častý argument velikosti bráněného majetku, nebo jeho důležitosti pro majitele, když jde o hodnotu nahraditelnou. Dalším argumentem, který by se také mohl jevit jako problém, je § 415 občanského zákoníku, podle kterého je každý povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, majetku, přírodě a životním prostředí. Při posuzování automatických zařízení z hlediska práva bude vždy nutné odpovědět na otázku, zda se jednalo o nutnou obranu a posoudit proto splnění všech jejích podmínek.

3. Nutná obrana

Nutná obrana je okolností vylučující protiprávnost, v trestním zákoníku je uvedena v § 29. Toto ustanovení, ač velice krátké si v komentáři k trestnímu zákoníku vysloužilo více než dvacet stran textu.

§ 29 Nutná obrana

1. Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem
2. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Samotný princip nutné obrany je zjevně přirozenoprávní. Její koncept a smysl nutné obrany lze pak hledat v Listině základních práv a svobod, zejména v článku 23, který říká: „Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny.“ Výklad tohoto ustanovení zakotvuje právo na sebeobranu, svépomoc zde nahrazuje nedostatek ochrany zájmů chráněných trestním zákoníkem ze strany veřejné moci. (použití zákonných prostředků je znemožněno, protože jakýkoliv jejich zástupce není přítomen, řád je ohrožován, protože je útočeno na zájem chráněný trestním zákonem, tudíž má kdokoliv právo jednat proti útočníkovi. Nejedná pak v rozporu se zákonem, ale naopak v jeho souladu.)

3.2 Podmínky nutné obrany

Z textu zákona vyplývá, že nutnou obranou je odvracení útoku. První podmínkou je tedy, že jde o útok. Ten je dále specifikován jako hrozící či trvajících. Dalším upřesněním tohoto útoku, proti kterému lze beztrestně zakročit je, že jde o útok takový, který míří na zájem chráněný trestním zákonem. Tudíž ten, kdo jej odvrací, chrání nějaký zájem společnosti, nebo i jednotlivce před tímto útokem. Tento útok je oprávněně odvracet kdokoliv, nejen sám ohrožený.

Zpřesněním způsobu obrany je pak požadavek, aby nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Tudíž může být nepřiměřená. Může být i zjevně nepřiměřená. Výklad přiměřenosti nutno sledovat v rozhodnutích soudů a posuzovat vždy vzhledem ke konkrétnímu případu.

Vybočením z těchto podmínek jsou tzv. Excesy, které rozlišujeme dvojího druhu: exces extenzivní (hledisko časové) a exces intenzivní (hledisko přiměřenosti). Bližší výklady těchto podmínek budou přiblíženy v následujících kapitolách.

4. Exces extenzivní

Excesem extenzivním je myšleno vybočení z hlediska časového – zda byla obrana reakcí na útok přímo hrozící nebo trvajícím. A to v obou směrech - jak příliš brzy, tak také příliš pozdě – než útok začal, nebo když už došlo k ukončení útoku. Zpravidla jde o nutnou obranu v případech, kdy obrana nastala ve chvíli, kdy útok musel nevyhnutelně začít v nejbližší době nebo byl jeho začátek očividný a nevyhnutelný. U doby ukončení útoku je třeba rozlišovat dokonání trestného činu a ukončení útoku. Útok je ukončen, pokud již nehrozí další nebezpečí chráněným zájmům. Pro nesplnění podmínky trvajícím útoku nestačí pouhá pravděpodobnost, že útok skončil, je nutno toto tvrzení prokázat. Důkazní břemeno ukončení útoku nese sám útočník.¹

4.1 Exces extenzivní v případě použití automatických obranných zařízení

Předně je nutno vyřešit otázku preventivní nutné obrany – zda je přípustné se na obranu nějakým způsobem připravit, když útok ještě nehrozí, zda se nejedná o obranu proti útoku, který nehrozí, ani netrvá, tudíž zda nejde o vybočení z mezí nutné obrany z hlediska časového. Nikoho nenechá na pochybách, že jednání spočívajícímu v pořízení si hlídacího psa, nebo legálním držení zbraně nelze protiprávnost vytknout². Ani určitou obecnou připravenost není možno vyloučit. A přitom je to bezesporu činnost, která je prováděna

¹ NS Rt 11 To 27/90)

² Tpjn 303/2008

daleko dříve, než útok hrozí, natož trvá. Zde tedy zjevně nejde o rozpor s hlediskem časovým. Problematictější otázkou je pak použití takových zařízení, která se spouští, či začnou fungovat bez součinnosti majitele. V případě zbraně nebo psa dotyčné zařízení ovládá majitel, který může rozmyslet a jednat, může zvážit všechny okolnosti (pravděpodobně nevystřelí po dítěti přelézajícím ze zvědavosti plot...), tento prvek však chybí u nástražných zařízení jako jsou různé pasti, propadliště, samostříly, výbušná zařízení apod.

Zde je tedy nutné rozlišovat dvě fáze:

a) dobu, ve které bylo obranné zařízení instalováno

b) dobu vlastního fungování (automatického spuštění)³

ad a) Už tato fáze způsobuje určité nekonkrétní ohrožení svou samotnou existencí. Zařízení je instalováno a je zde možnost spuštění. Nejvyšší soud dovedl, že ustanovení o nutné obraně nezakazuje obranu prostředky, které abstraktně ohrožují chráněné zájmy⁴. Jelikož je třeba se na prvou a druhou fázi dívat odděleně, v případě, že by tato fáze porušovala předpisy, nemělo by to vliv na odpovědnost ve fázi druhé. (opatření si zbraně nelegálně může být samostatným trestným činem, ale v případě použití v nutné obraně to na ni nemá vliv.)

ad b) Zde je třeba opět rozdílného pohledu na různé případy. V případě prvním by zařízení bylo spuštěno útočником. V případě druhém by se o útočnika nejednalo.

V prvním by tedy o exces extenzivní jít nemohlo, neboť zařízení reagovala na útok přímo hrozící či trvající. (např. někdo páchá čin krádeže vloupáním, ve chvíli vkročení do místnosti

³ Šámal, P. a kol.: *Trestní zákoník: komentář* ., §1-139. Praha: C.H.Beck, 2009.

⁴ Tpjn 303/2008

za účelem sebrat věc ho zraní nástražné zařízení. Toto zařízení tedy skutečně reagovalo na přímo hrozící útok, protože kdyby neohrožoval zájem chráněný trestním zákonem – nevstročil by někam, kam nesmí, nic by se mu nestalo). Důležitým časovým mezníkem je však také dokončení útoku, po kterém by se samozřejmě nemohlo jednat o nutnou obranu. (spíše by toto jednání bylo kvalifikováno jako odplata, (bez čárky) nebo další útok, nikoliv však jednání v nutné obraně). Soud v tomto případě v klíčovém rozhodnutí Tpjn 303/2008 řekl, že: „Pokud se obranný zásah realizuje v okamžiku přímo hrozícího nebo trvajících útoku, a to vůči útočníkovi, je splněna časová podmínka nutné obrany, i když obránce sám není na místě zásahu fyzicky přítomen“. Tudíž se přítomnost osoby v případě automatických obranných zařízení pro splnění podmínek nutné obrany nevyžaduje, a tak v tomto případě můžeme trestní odpovědnost vyloučit.

V druhém zmiňovaném případě by o útok nešlo, nicméně nebylo by lze dovést úmysl majitele automatického obranného zařízení poškodit osoby, které nejsou útočníky. Zde by zpravidla šlo o trestný čin z nedbalosti. I k této věci se soud vyjadřoval v rozsudku Tpjn 303/2008: „Důležitým faktorem pro posouzení soudu by pak jistě bylo, zda pachatel využil všech nebo více varujících a zabezpečovacích možností směřujících k zabránění tomu, aby automatická obranná reakce postihla ve skutečnosti neútočící osoby, tedy např. zda si chráněný objekt nebo majetek uzamkl tak, aby zabránil v přístupu k aktivaci obranného zařízení jinou osobu než útočníkem, zda umístil dostatek výstražných nápisů, varujících signalizačních zařízení o možnosti uvedení automatického obranného zařízení v činnost, zdvojených zdí, mříží, plotů apod.“ a dále podotýká, že pokud by se obránce mohl důvodně domnívat, že osoby, které ve skutečnosti nebyly útočníkem, byly dostatečně varovány, aby se nedopustily jednání, jímž by došlo ke spuštění automatického obranného mechanismu, mohlo by dokonce dojít k vyloučení jeho odpovědnosti.

5. Exces intenzivní

Tento typ excesu z nutné obrany je, dle mého názoru, daleko komplikovanější. Jde o vybočení z hlediska přiměřenosti, kterou je nutno posuzovat zcela individuálně v každém případě. Zákon uvádí, že obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Stěžejní pro posouzení tedy bude poměr intenzit útoku a obrany, přičemž obecně platí, že obrana musí být tak intenzivní, aby útok jistě a bez rizika pro napadeného odvrátila⁵. Tudíž musí být zpravidla větší intenzity než útok sám, avšak zároveň nesmí být zcela zjevně nepřiměřená. Do způsobu útoku je však také třeba promítnout typ použité zbraně, osobnost útočnicka a další okolnosti. (dvoumetrové osobě držící v ruce nějaký nástroj, ať už kámen, nůž nebo střelnou zbraň, o které se ví, že se ráda pere, bude zajisté nutno použít obranu jiné intenzity než proti osobě proti malé a zjevně slabší, navíc neozbrojené...)

Při posuzování splnění podmínek nutné obrany je nezbytné vykládat pojem *zcela zjevně* tak, jak se podmínky jevíly zejména bránící se osobě (do posuzování by měla být zahrnuta např. tělesná konstituce útočnicka, jeho pověst, chování, nutnost okamžitého rozhodování obránce, jeho rozrušení a snad i zkušenosti..). Ani subjektivní pohled ovšem opět nemůžeme absolutizovat⁶, jelikož mohlo dojít např. ke špatnému zhodnocení situace vinou obránce samotného. Jelikož si obránce místo útoku, na rozdíl od útočnicka, nevybírání, nemůže se připravit a použít adekvátní typ zbraně, nelze pak ani z pouhého použití střelné zbraně proti útočnickovi usuzovat na zcela zjevnou nepřiměřenost⁷. Této zásady se soud drží i v rozhodnutí NS 7 Tdo 272/2006, kde opět poukazuje na fakt, že obránce může použít i citelně důraznějšího prostředku, než jakým byl veden útok. Krucialním v těchto případech bude fakt, jakým způsobem byla tato zbraň použita. Dokonce ani opakovaný výstřel proti neozbrojenému útočnickovi není nutně spatřován jako nepřiměřený⁸.

⁵ Koucký, R.: *K problematice nutné obrany*. Právní forum 12/2006, strana 437 an.

⁶ Šámal, P. a kol.: *Trestní zákoník: komentář*., §1-139. Praha: C.H.Beck, 2009. Str. 336

⁷ rozhodnutí R 47/1995

⁸ Rt 14/99

Dalším aspektem ovlivňujícím splnění podmínek nutné obrany je proporcionalita – jaké zájmy jsou chráněny a za jakých rizik (škodou která hrozí a škodou, která odvrácením útoku vznikla). Novotný zastává názor, že je bezesporu možné člověka zranit, či usmrtit i v případě obrany majetkových hodnot nepatrné hodnoty, protože při vloupání zloděj předpokládá, že to účel, že ukradne něco hodnotného⁹. Navíc upozorňuje na fakt, že toto jednání je obecně pro společnost nebezpečné a nelze pominout ani fakt, že tito lidé bývají často ozbrojenými recidivisty. Solnař jde ve své učebnici¹⁰ ještě dál, když říká: „Přiměřenost není proto vyloučena neúměrností mezi napadeným a obětovaným zájmem, možno beztrestně chránit i zájem nižší kategorie (...) a to i obětováním zájmu vyššího, nebo v daném případě významnějšího. Je možno poranit i usmrtit na ochranu majetku“ a vysvětluje, že u nutné obrany, na rozdíl od krajní nouze je proporcionalita prvkem cizorodým. Ústavní soud později judikoval, že není možné apriorně usoudit na vybočení z mezí nutné obrany pouze z toho, že stěžovatel, jenž odvracel útok na majetek a nedotknutelnost obydlí, svým jednáním ublížil jinému na zdraví.¹¹ Soud toto dovozoval z dikce zákona, který připouští nutnou obranu proti jakémukoliv zájmu chráněnému trestním zákonem, tudíž i proti majetku a nedotknutelnosti obydlí.

Dalším argumentem pro možnost použití síly při obraně majetkových hodnot přináší opět Solnař: „Člověk typu majitele chaty a zloděj totiž nejsou v rovnocenném postavení. Aktivitám zloděje se nikdy nevyhneme, jsme-li vybráni za oběť. Prostřelení nohy samostřílem ve vykrádaném objektu se lze vyhnout snadno – prostě tam nekrást. Rozum přece říká, že veškerou odpovědnost za následky kriminálního činu nese pachatel, nikoliv oběť.“¹²

Subsidiarita u nutné obrany není její podmínkou. Podmínkou ustanovení není, že útok nebylo možno odvrátit jinak (na rozdíl od krajní nouze). Nelze usuzovat nepřiměřenost z pouhého faktu, že bylo před útokem možno utéct. Soud se vyjádřil, že není nutné se pouze omezovat na tzv. pasivní obranu (odrážení ran, ustupování apod.), nýbrž obrana může být i aktivní¹³. O

⁹ Novotný, F.: *Právo na sebeobranu*. 1. vydání. Praha, Lexis Nexis, 2006.

¹⁰ Solnař, V. *Systém Československého trestního práva. Zaklady trestní odpovědnosti*. Praha, Academia, 1972, s. 105

¹¹ rozhodnutí II ÚS 317/01

¹² Solnař, V., *Trestní právo hmotné. Část obecná*. Praha, nakl. Knihovny Sborníku věd právních a státních, s. 107

¹³ R 47/1995

tom, kdo je obráncem a kdo útočníkem pak rozhoduje zásadně iniciativa na počátku střetnutí, nikoliv jeho další průběh. K názoru nepodstatnosti subsidiarity se soud přiklání i v rozhodnutí NS 5 Tdo 162/2007, kde říká: „nevyžaduje se, aby se obránce snažil vyhnout hrozícímu nebo již probíhajícímu útoku nebo aby použil nejdříve mírnější způsoby obrany a jejich intenzitu případně stupňoval až podle způsobu útoku. Proto intenzivní exces nelze spatřovat jen v tom, že napadená osoba se útoku nevyhnula útekem“.

Opačný názor byl vyjádřen v usnesení Nejvyššího soudu 6 Tdo 66/2007, kde soud argumentuje v neprospěch obránce, když říká: „Bylo třeba zhodnotit poměrně výraznou nepřiměřenost prostředku, který k ochraně svého majetku použil, k jiným možným způsobům ochrany a též i výraznou závažnost způsobeného následku, způsobení devastujícího, život ohrožujícího zranění v zájmu ochrany majetku omezené hodnoty, který nebyl zajištěn žádným běžným způsobem, ač takový způsob mohl použít.“ Dle mého názoru zde argumentuje právě subsidiaritou, což považuji minimálně za nesystémové.

5.2 Exces intenzivní v případě automatických obranných zařízení

I v případě použití automatického obranného zařízení je třeba porovnávat přiměřenost obrany. Stanovisko kolegia Tpjn 303/2008 se vyjádřilo, že „splnění přiměřenosti je spíše technickou záležitostí a nemusí v praxi činit větší problémy, neboť již při instalaci automatického obranného zařízení je předem známo, jaké hodnoty jsou chráněny, a rovněž je známa účinnost instalovaného zařízení“. Při jeho instalaci je tedy třeba mít vždy na mysli, jakou škodu může způsobit a že tato škoda nesmí být zcela zjevně nepřiměřená. Tuto nepřiměřenost je nutno posuzovat v momentě obranné reakce obranného zařízení a nikoliv jeho instalace, jelikož rozhodným je okamžik odvracení bezprostředního útoku a není rozdílu zda fyzicky přítomným obráncem, či takovýmto zařízením. Zde může při samostatně se

spouštějících zařízeních nastat veliký problém, neboť zařízení samo není schopno rozpoznat způsob útoku.

V každém případě je při posuzování konkrétních případů nutno přihlížet i k existenci jiných varujících a zabezpečujících zařízení (jakkoliv náš právní řád podmínku subsidiarity v případě nutné obrany nestanoví, na rozdíl např. od právního řádu německého)¹⁴. Tato podmínka totiž působí zvláště proti osobám, které nejednaly protiprávně, nebyly tedy útočníky a majitel automatického obranného zařízení by byl odpovědný za trestný čin zpravidla z nedbalosti. Skutečnost, že pachatel tohoto nedbalostního trestného činu udělal všechno proto, aby tyto osoby ochránil, může značně zmenšovat jeho míru zavinění. Například, kdyby takováto osoba přelezla plot, musela překonat několikery dveře, mezitím viděla nespočet varovných nápisů, případně byla varována i nějakým audio zařízením, mohlo by toto přivodit důvodné podezření obránce, že jde o útok, a tak by mohlo dokonce jeho odpovědnost zcela vyloučit.

¹⁴

Novotný, F.: *Právo na sebeobranu*. 1. vydání. Praha, Lexis Nexis, 2006.

6. Několik případů použití automatických obranných zařízení

V této kapitole bych ráda ukázala přípustnost použití automatických obranných zařízení na několika příkladech. První dva jsou převzaty z publikace doc.JUDr. Františka Novotného Právo na sebeobranu, poslední je případ řešený Nejvyšším soudem.

Příklad 1

Manželé – důchodci v pokročilém věku bydlí v domku, do kterého se dva spolupachatelé vloupou (prokopáním otvoru ve stropě). Odcizí rádio, televizor a několik dalších drobností. Při odchodu navíc zdemolují vybavení domku. Manželé mají psa – vlčáka, který by dokázal útočníky těžce poranit nebo i zabít.

Při odpovídání otázky trestní odpovědnosti bychom museli dokazovat, zda šlo o nutnou obranu. O tom, že pachatelé byli útočníky není pochyb. Z hlediska časového je nutno posoudit, zda šlo o útok přímo hrozící nebo trvajícím. Obranné zařízení – pes – by jednalo až v době útoku poté, co se útočníci nedovoleně dostali do objektu. Z hlediska přiměřenosti: mohl je pes zranit, či zabít? V tomto případě nejspíše ano, protože vnikli do objektu i přes výstražné působení psa. Ten, kdo jde krást musí počítat s tím, že přitom může být usmrčen. Podle mého názoru je vysvětlení logické, protože nemůžeme po majitelích psa žádat, aby měli své mazlíčky doma – ve svém vlastním bytě, či domě, uvázané, nebo dokonce v kleci jenom proto, aby náhodný rušitel zákona nepřišel k újmě...

Příklad 2

Vlastník objektu podmiňoval příjezdovou cestu k němu, nebo vnější oplocení připojil k elektrické síti.

Při posuzování trestní odpovědnosti se zde autoři přiklonili k názoru, že jde o zcela zjevně nepřiměřenou obranu. Více tento příklad nekomentují, já si však dovoluji podat vysvětlení sama. Tento případ by mohl ztroskotat už na pouhé neexistenci útoku – zařízení mohlo začít působit daleko dříve, než se k útoku vůbec schylovalo (šlo – li vůbec o útok, a někdo se např. Omylem plotu nechytil ... toto by navíc porušovalo i § 415 Občanského zákoníku a majitel by byl bezesporu i trestně odpovědný) – pachatel mohl, dříve než vůbec plot začal přelézat nebo ho demontovat, od svého činu upustit. Samotným dotekem plotu, i když za účelem překonání překážky, se dle mého názoru ještě nedopustil jakéhokoliv činu ohrožujícího zájem chráněný trestním zákonem. Taktéž by zde byl problém přiměřenosti.

Příklad 3

Vlastník kůlny instaloval pod podlahu nástražné výbušné zařízení. Osoba, za účelem ukradení nějakého hliníku, přelezla oplocení a otevřela dveře od kůlny. Následující exploze mu poranila nohu, která mu musela být následně amputována.

Soudy zde posuzovaly přiměřenost útoku. Nutno zdůraznit, že názory soudů se lišily, proto bylo nutno vydat stanovisko nejvyššího soudu.

Argumenty soudu proti aplikování ustanovení nutné obrany byly, že dřevník nebyl zajištěn žádným běžným způsobem, ačkoliv jím zajištěn být mohl, taktéž hliník nebyl velké hodnoty, naopak následek způsobený touto obranou byl závažný. Argumenty naopak pro byly, že ke spuštění zařízení došlo opravdu až v době útoku, že je nutno také brát v potaz osobnost obránce – staršího pána, který byl navíc v poslední době opakovaně vykrádán a nikdy nedošlo ani k dopadení pachatele ani k náhradě škody. Dále také výpověď majitele objektu, že měl strach o svou vlastní osobu. Šlo o nutnou obranu?

Soud v usnesení 6 Tdo 66/2007 vyjádřil, že nikoliv. Řekl, že takovýto způsob uložení věci nesvědčí o tom, že by se obžalovaný snažil přiměřeným způsobem zabránit jejich odcizení, ale instalace nástražného zařízení spíše působí dojmem odvety vůči dřívějším narušitelům. Dále také argumentoval proti aplikaci ustanovení o nutné obraně tím, že prostředek použitý

k ochraně majetku byl nepřiměřený k těm, které mohl použít (dveře neměly ani zámek). Další problém viděl v době instalace, která prý neodpovídala bezprostředně hrozícímu útoku.

Ve stanovisku Tpjn 303/2008 pak soud vyjádřil, že instalace a použití automatického obranného zařízení, jehož účelem je odvrátit možný nebo předpokládaný budoucí útok na zájem chráněný trestním zákonem na určitém místě bez součinnosti obránce (např. nástražné systémy, samostříly, zapojení elektrického proudu do mříží či kovového oplocení nemovitosti), samo o sobě nevyklučuje naplnění podmínek nutné obrany. V tomto stanovisku také zopakoval, jak je nutné při posuzování splnění podmínky z hlediska běhu času rozdělovat při instalaci automatického obranného zařízení dvě fáze: tu, ve které je zařízení instalováno a tu, ve které je uvedeno do chodu. Dle mého názoru si toto stanovisko a usnesení odporují. Pokud vycházím z premisy, že z hlediska časového existují dvě fáze, přičemž zařízení bylo spuštěno až při vkročení zloděje do objektu, pak z hlediska časového žádný problém nevidím. Argument, že mohl použít přiměřenějších a adekvátnějších prostředků pokládám za pravidlo subsidiarity, které náš právní řád nevyžaduje a soudy dříve rozhodovaly, že toto pravidlo se při nutné obraně nepoužije¹⁵. Co se týká otázky možnosti odcizení majetku nepatrné hodnoty a obětovaného zájmu, v tomto případě zlodějovy nohy, zde také rozpor s ustanovením nutné obrany nevidím, protože se přikláním k dříve zmiňovanému názoru Františka Novotného, že je možno člověka zranit, či usmrtit při obraně majetku¹⁶. V daném případě se navíc jednalo o člověka, který byl soustavně vykrádán a neviděl jinou možnost, jak se bránit. Tudíž se majitel mohl důvodně domnívat (objekt byl řádně oplocen), že k útoku opravdu došlo a bránit se mu. Na druhou stranu chápu argument soudu, že přijít o nohu je značnou újmu a že v tomto konkrétním případě, kdy kůlna nebyla jakkoliv zajištěná (chyběl dokonce i zámek), to mohlo vypadat spíše na odvetu než nutnou obranu, a proto vyvodil zjevnou nepřiměřenost. V každém případě v tomto usnesení¹⁷ vidím ne zcela konzistentní argumentaci.

¹⁵ Viz. R 20/2008, NS 13/2002 – T 331

¹⁶ Novotný, F.: *Právo na sebeobranu*. 1. vydání. Praha, Lexis Nexis, 2006.

¹⁷ Viz. 6 Tdo 66/2007

7. Resumé

Problematika automatických obranných zařízení je stále tématem velmi otevřeným, dle mého názoru, taktéž nedořešeným. Samotné posuzování nutné obrany, které s tímto přímo souvisí, se liší případ od případu, a tudíž je jakákoliv generalizace vyloučena.

V tomto textu jsem se snažila shrnout nejproblematičtější otázky v případě posuzování trestnosti při použití automatických obranných zařízení – totiž vyrovnat se s problémem možnosti tzv. preventivní nutné obrany, který byl u těchto obranných systému shledán jako nedůvodný, pokud zařízení splní svůj účel (doba instalace není důležitá, podstatná je až doba uvedení do chodu) a zareaguje pouze na útok, dále pak s problémem určitého obecného ohrožení, který tyto systémy představují (jak podotkly soudy, instalace takovéhoho zařízení představuje už od tohoto bodu určité abstraktní ohrožení) a který se taktéž ukázal býti řešitelným, protože pokud jde o útok, problém vůbec nenastane, a pokud ne, majitel takovéhoho zařízení bude trestně odpovědný, zpravidla z nedbalosti. Hledisko přiměřenosti zde také nemusí být nutně porušeno, ale to je třeba posuzovat v každém případě zvlášť.

Používání automatických obranných zařízení není českým právním řádem zakázáno, předpokládám, že se budou případy jejich použití množit a soudy se budou muset s tímto problémem v budoucnu potýkat.

8. Seznam použité literatury

8.1. Bibliografie:

Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009.

Koucký, R.: *K problematice nutné obrany*. Právní forum 12/2006, strana 437 an.

Novotný, F.: *Právo na sebeobranu*. 1. vydání. Praha, Lexis Nexis, 2006.

Novotný, F. a kol.: *Trestní zákoník 2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010.

Novotný, O. a kol.: *Trestní právo hmotné 1, Obecná část*. 6. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010.

Šámal, P. a kol.: *Trestní zákoník: komentář ., §1-139*. Praha: C.H.Beck, 2009.

8.2 Judikatura

Tpjn 303/2008

6 Tdo 66/2007

R II /1965

R 49/1977

R 25/1976

R41/1981

R19/1982

R 36/1991

R 47/1995

R 14/1999

R 20/2008

NS 13/2002

TR NS 35/2007

ÚS 116/2002